

Bornheim: un dezastru previzibil, o reacție neasteptată

Ionuț Cucu

2019

Cuprins

Înșelăciune sezonieră	4
De la Bornheim la Bonn	6
Greviștii noștri, greviștii lor: presa ca o glumă proastă	8

[Textul de față reflectă starea lucrurilor așa cum arătau ele în seara zilei de marți, 20 mai 2020. În acest moment, situația muncitorilor și muncitoarelor din Bornheim rămâne critică, iar datele problemei se pot schimba de la o clipă la alta.]

Din clipa în care autoritățile române și cele germane au convenit să deschidă granițele pentru culegătorii și culegătoarele de sparanghel, mai toată lumea prevestea un scenariu sumbru, fie că o spuneau cu empatie și îngrijorare sau cu răutate și cinism. Iar acesta nu a întârziat să apară, la scurtă vreme, însă nu în fermele de sparanghel, ci în fabricile de carne din Germania, la Pforzheim și Coesfeld.

Chiar dacă culegătorii au fost, până acum, feriți de îmbolnăviri, conflictele de muncă și abuzurile au continuat, ca în anii trecuți, cu numeroase incidente ignorate sau slab raportate. Protestul muncitorilor din Bornheim vine acum să spulbere acest edificiu fragil pe care presa încearcă să-l construiască de ani de zile, cu chipuri de patroni omenoși și angajați recunoscători.

De altfel, felul în care presa s-a raportat la manifestațiile independente din ultima vreme e frustrant. Reacționarii și extremiștii care protestează împotriva *lockdown*-ului în România, Germania sau SUA, de altfel într-un număr relativ scăzut, primesc mai multă atenție decât sutele de manifestații cu un mesaj social și umanist din ultimul deceniu. În timp ce mișcările anti-austeritate sau cele pentru siguranța refugiaților au fost trecute sub tăcere, rasiștii și anti-ecologiștii de toate felurile primesc spațiu în media ca să își exprime, necritic, ideile și valorile. Totul în numele presei obiective și echidistante, aceeași presă care pune semnul de egalitate între teoriile conspirației pe care le lansează extrema dreaptă și îngrijorarea autentică a stângii și progresiștilor pentru felul în care libertățile individuale și colective riscă să fie (iar în multe locuri chiar sunt) călcate în picioare. În acest context, protestul muncitorilor din Bornheim are o funcție cathartică și vine ca o gură de aer proaspăt, o manifestație de solidaritate după multe luni de amorțeală.

Pe scurt, greva, iar mai apoi protestul muncitorilor de pe ferma *Spargel Ritter* din Bornheim, un orașel din apropiere de Bonn, a început vinerea trecută, pe 15 mai, atunci când muncitorii și muncitoarele care nu își primiseră salariile au refuzat să continue munca. Sindicatul FAU din Bonn a venit rapid în ajutorul lor iar, până duminică, lucrurile au devenit clare. Firma era în insolvență și contractele muncitorilor și muncitoarelor urmau să fie încheiate înainte de termenul de trei luni, stabilit inițial. De aici începe un lung șir de probleme și încrengături.

Înșelăciune sezonieră

„Insolvență”, „contracte pe trei luni”, „muncă sezonieră”, „călăuze care intermediază”, toate acestea sunt semnale clare de alarmă pentru oricine a urmărit, câtuși de puțin, șirul constant de abuzuri și înșelătorii cu care se confruntă muncitorii și muncitoarele din Europa de Est. Se confruntă cu ele în munca agricolă, în industria cărnii, se confruntă cu ele, poate chiar mai mult decât în toate celelalte la un loc, în domeniul construcțiilor. Schema e cunoscută deja: persoane din România, Polonia, Moldova, Lituania, Albania – și nu numai – sunt ademenite de antreprenori, firme fantomă sau diverse călăuze cu promisiunea unui loc de muncă. Uneori sunt la rândul lor presate să convingă rude, prieteni sau vecini să vină să lucreze. Ajunse în Germania, li se creează iluzia de siguranță și profesionalism pentru o scurtă perioadă, pentru ca mai apoi să înceapă neregulile. În condiții deplorabile, cu promisiunile contractuale încălcate, muncitorii și muncitoarele își duc contractele până la capăt ca ulterior să fie trimise înapoi. Acesta este cazul celor norocoși, pentru că de multe ori subantreprenorul dispare, prin insolvență, înainte de încheierea contractelor, iar muncitorii și muncitoarele sfârșesc în stradă. Ambasada reacționează apatic atunci când e presată și spune că poate cel mult să elibereze o adeverință celor care, în toată harababura, și-au pierdut actele. Însă biletul de călătorie, al cărui preț pornește de obicei de la 100 de euro cu autobuzul, trebuie să și-l plătească singuri.

Dacă fenomenul e atât de răspândit, ne-am putea întreba de ce sunt tolerate în continuare aceste tertipuri? Răspunsul, după cum era de așteptat, este pentru că tribunalele și mediul politic se tem să nu stârnească nici cea mai mică nemulțumire marilor investitori, așa că evită să lase vreo porțiță muncitorilor și sindicatelor. Mesajul acesta a fost transmis cât se poate de clar anul trecut, la capătul unei lupte pe care tot colegii și colegele din FAU au purtat-o alături de muncitorii români aruncați în stradă de angajatorul de la Mall-ul Berlinului. După cinci ani de proteste și procese, Curtea Federală pentru Dreptul Muncii (*Bundesarbeitsgericht*) din Erfurt, instanța finală în conflictele de muncă, a acceptat argumentul „insolvenței strategice” invocat de avocații companiei care a construit mall-ul. Conform acestuia, este în interesul unei firme, în numele profitului maxim și imediat, să poată intra în insolvență, fără să anunțe din timp acest lucru. Faptul că judecătorii au ezitat să ia o decizie care ar fi știrbit câtuși de puțin interesele marilor investitori nu ar trebui să surprindă pe nimeni. Iar dacă vrem să înțelegem dimensiunea reală a acestei probleme, trebuie să ne obișnuim cu ideea că aceste cazuri, Mall-ului Rușinii (*Mall of Shame*), iar acum cel din Bornheim reprezintă, în ciuda notorietății dobândite, două mici picături într-un ocean de nereguli.

Atunci când, la jumătatea lui aprilie, lucrătorii și lucrătoarele din România semnav contractele în care li se promiteau trei luni de muncă, *Spargel Ritter* era deja în insolvență. Intrase în insolvență cel puțin din luna ianuarie, când statul german a decis că afacerea familiei Ritter este în imposibilitate de plată și l-a numit pe avocatul Schulte-Beckhausen din Bonn responsabil de recuperarea datoriilor. Cu toate acestea, însă, familia Ritter a decis să continue să angajeze muncitori ca și când lucrurile ar fi rămas neschimbate.

În ultimul deceniu, familia Ritter și-a construit afacerea pe același model simplist și problematic după care funcționează numeroase ferme din Germania în lunile care alcătuiesc profitabilul sezon al căpșunilor și sparanghelului. Forța principală de muncă, culegătorii sezonieri, sunt aduși din Estul Europei, cu promisiunea unor contracte fixe de trei sau patru luni și plată la oră. Pentru culegătorii de căpșuni există și o dimensiune competitivă, iar plata se face la numărul de lădițe culese. Fiecare lădiță e recompensată cu aproape trei euro și jumătate, dar cei și cele care își pun baza în culesul de căpșuni rămân la mila capriciilor vremii. Luna mai, spre exemplu, este adesea mai bogată în căpșuni

decât aprilie, iar o persoană care lucrează în mai poate să bifeze, la sfârșitul zilei, chiar și o sută de lădițe, față de cele treizeci, în medie, pentru luna aprilie.

Furia și nemulțumirea sutelor de lucrători sezonieri este îndreptată, după cum era de așteptat, spre administratorii care au decis, în cadrul procesului de insolvență, să le anuleze contractele. Sentimentele lor față de familia Ritter sunt ceva mai complicate. Câțiva le plâng de milă și îi descriu ca pe niște oameni buni care nu le-ar face așa ceva dacă ar avea control asupra situației. Alții povestesc că au mai fost și în trecut aici, mulți ani la rând chiar, și că nu au avut niciun fel de probleme. Destui, însă, rămân sceptici și chiar se întreabă, uneori ironic, alteori sincer, dacă nu cumva chiar Ritterii au venit să stea de vorbă cu colegii lor ca să îi întoarcă împotriva actualei administrații sau să-i dezbine.

În realitate, *Ritter Spargel* are o lungă istorie de abuzuri și nereguli în lunga perioadă în care familia Ritter s-a aflat la conducere, iar autoritățile române o cunoșteau foarte bine în momentul în care au autorizat deschiderea granițelor pentru culegători în plină pandemie. În 2018 doi culegători români au murit pe plantația familiei Ritter. Fratele unuia dintre ei a declarat atunci că responsabilii au refuzat să cheme ambulanța vreme de mai bine de o oră, deoarece contractele lor de muncă nu erau legale și nu aveau asigurare medicală. Tragedia a scos la iveală un șir de nereguli și mai mulți muncitori au vorbit sub protecția anonimatului, iar guvernul român s-a văzut nevoit să trimită în inspecție un subsecretar de stat și pe consulul român la Bonn. Răspunsul acestora a fost becisnic, iar subsecretarul de stat i-a sfătuit pe români să se întoarcă în țară și a rugat autoritățile germane să investigheze condițiile oferite de companie. Nu am reușit să găsesc nici măcar vreo mențiune a faptului că autoritățile germane au luat măcar la cunoștință această recomandare.

Spre finalul lunii martie, atunci când era încă neclar dacă se vor deschide granițele pentru culegătorii români, canalul național german (ARD) difuza în cadrul grupajului informativ, *Tagesschau*, un interviu cu proprietarul uneia dintre fermele de sparanghel din zona Brandenburg. Reportajul vorbea despre eforturile pe care acesta le-a depus anul acesta pentru a igieniza dormitoarele în care locuiesc culegătorii români. Nici vorbă de așa ceva la Bornheim, însă, iar barăcile sunt la fel de insalubre și supra-aglomerate ca în 2018. În plus, această cazare nu este gratuită, aceste costuri fiind deduse din salariul culegătorilor. Pe deasupra, multă lume s-a plâns de mâncarea de anul acesta, care la rândul ei era oprită din salariu, în ciuda calității sale îndoielnice.

Dacă se întreabă cineva de ce nu au ales, pur și simplu, să își cumpere mâncarea din altă parte, trebuie înțeles cât de izolați erau acești muncitori români de restul lumii, de orașul Bornheim și cu atât mai mult de Bonn. Puținele magazine din apropiere au fost închise până de curând din cauza pandemiei. Iar orașul Bornheim, cu magazinele și restaurantele sale, e la aproape jumătate de oră de mers pe jos de câmpul unde lucrau și de barăcile în care erau cazați culegătorii. Erau complet izolați. Putem face o comparație cu situația muncitorilor români din fabricile de carne din Pforzheim și Coesfeld, în ajutorul cărora au sărit repede comunitățile, iar solidarizarea și ajutorul reciproc au fost rapid organizate pe rețelele de socializare. În Bonn, însă, se știa doar vag că pe aceste ferme lucrează români, însă nu exista niciun fel de contact cu ei înaintea protestelor de marți. De altfel, duminică 17 mai, comunitatea românilor din Bonn s-a mobilizat foarte rapid și a venit în ajutorul unui grup de 11 muncitori români care dormeau în gara centrală după ce au fost dați afară de pe o altă fermă, un abuz pe modelul celor descrise mai sus.

De la Bornheim la Bonn

Primul pas spre grevă, iar mai apoi protest, a fost făcut joia trecută, atunci când muncitorii și muncitoarele au părăsit zona agricolă în care lucrau și au cerut să stea de vorbă cu persoanele din administrație. Încă nu își primiseră salariile și începuseră să apară tot felul de zvonuri, cum că anumiți angajați ar primi un tratament preferențial și ar câștiga mai mulți bani decât ceilalți. În momentul în care i-au confruntat pe angajatori nu au primit decât răspunsuri evazive și incerte. Așa că au decis să intre în grevă, iar în dimineața zilei de vineri au refuzat să mai meargă la muncă. Administrația a chemat poliția care, însă, nu a putut decât să constate cele întâmplate și să plece.

Greva lor a fost anunțată, în trecere, la un post regional de radio și așa a ajuns la urechile colegelor și colegilor din FAU din Köln, care au anunțat sindicatul, iar filiala din Bonn s-a mobilizat la fața locului, alături de membri din diversele filiale și grupuri prietene din landul Renania de Nord-Westfalia (NRW). Astfel, atunci când au început protestele luni dimineață, pe lângă sindicaliști FAU din Bonn, Köln și Düsseldorf, la fața locului se aflau deja voluntari și activiști, independenți sau din diverse grupuri stângiste sau progresiste, din scena punk și mișcarea Antifa, traducători, avocați și presa.

Odată analizată la fața locului situația, au început să iasă iveală toate încrengăturile problemei, insolvența și faptul că firma urma să le încheie, prematur, contractele, fără să le ofere vreun fel de compensație sau banii pentru a se întoarce acasă. Într-un final, a venit și mesajul pentru muncitori că trebuie să părăsească barăcile până marți dimineața. Cei din firma de pază zâmbesc, ușor amuzați; nu s-au solidarizat cu muncitorii și continuă să ne interzică accesul în barăci, dar au zis încă de la început că ei nu au de gând să îi dea pe oamenii afară. Nici nu ar avea cum, sunt doar cinci la număr. Din când în când mai întreabă, curioși de ce se mai întâmplă. Vorbesc un pic de germană, dar deloc română, deci se bucură să mai schimbe câte un cuvânt cu voluntarii.

Așa stăteau luni dimineață lucrurile, atunci când a început prima manifestație. Dacă e să luăm fiecare aspect al acestei manifestații în parte, ar părea mai degrabă ceva absurd. Peste trei sute de oameni, cu pancarde și steaguri, cu mesaje la portavoce, protestau, înconjurați în lateral de teren agricol, în spate de un cimitir, iar în față de clădirile angajatorilor, care poate că nici măcar nu mai erau acolo. Singurii spectatori erau cei cinci paznici și o mână de polițiști care mai rugau din când în când pe câte unul dintre organizatori să le amintească protestatarilor să respecte distanțarea socială. Descriș astfel, protestul pare mai degrabă o pierdere de timp, însă nimic nu ar putea fi mai departe de adevăr. A fost un succes, deoarece i-a energizat pe muncitori și muncitoare, le-a redat încrederea după zile de incertitudine și a creat un puternic sentiment de solidaritate între muncitori. A fost un succes și deoarece a atras și mai mult atenția presei, de această dată la nivel național. Tot așa a ajuns și în media internațională, chiar dacă în acest moment doar în cea progresistă. Un scurt montaj cu filmările de la protest, postat pe *Redfish*, a fost distribuit de câteva mii de ori.

După vreo zece mii de scandări de „vrem banii”, strigătele au fost înlocuite de o rumoare generalizată, iar lumea a început să șușotească „vin să ne dea banii!” Cam un sfert din lucrători și lucrătoare au fost strigați pe nume. Însă pentru a primi acești bani trebuiau, mai întâi, să semneze o hârtie din care nu înțelegeau mai nimic, iar cei de la sindicat nu erau primiți la negocieri. Avocatul activist a reușit să jongleze cu câteva artificii legale, așa că au fost obligați să îl primească, însă spre deosebire de administratori nu a fost însoțit de un traducător. Primii muncitori au ieșit de acolo albi la față, iar după ce au povestit ce s-a întâmplat, mulțimea a erupt de nervi, două sau trei persoane au leșinat, iar ceilalți au început fie să țipe după o ambulanță fie să reia înjurăturile la adresa patronilor. Foile pe care le primiseră cu socotelile și banii corespundeau în foarte puține cazuri cu orele reale pe care le

munciseră. Unora nu li se plătitese avansul, în alte cazuri erau greșeli evidente de calcul. Toată lumea se simțea trasă pe sfoară.

Acesta a fost momentul în care s-a trecut, rapid și cât mai eficient în condițiile date, de la proteste și manifestații la muncă birocratică. Lângă zidul cimitirului, în fața a două băncuțe, colegii din FAU au întins o masă veche lunguiață și au început să organizeze contractactele, să calculeze sumele plătite și să verifice contractele pe care lucrătorii le semnaseră înainte să vină în Germania. Semnat e poate prea generos spus. Într-o zi s-au trezit pur și simplu în barăci cu un teanc mare de contracte cu numele fiecăruia, semnate de angajator și cu spațiu liber pentru semnătura lor. Nu le-a spus nimeni să le și semneze, doar să le împartă.

Ar fi greu de enumerat acum toate neregulile întâlnite, multe dintre ele vor fi studiate luni în șir, dar în general puteau fi grupate în două categorii mari și late. Cei care munciseră la sparanghel și își țineau evidența proprie pe hârtie vedeau cum în contract apar mai puține ore de muncă decât își notaseră. Iar cei care fuseseră la cules de căpșuni primiseră o sumă care indica că ar fi cules mult mai puține lădițe decât își aminteau. Spre deosebire de orele muncite la sparanghel, lădițele de căpșuni nu fuseseră înregistrate pe hârtie, ci doar pe o cartelă, căreia îi spuneau *chip*-ul, așa că acestea trebuiau accesate cumva înainte să fie șterse din sistem. În plus, mai era și situația ciudată a unora dintre muncitorii și muncitoarele cărora li s-a comunicat că socotelile le ies pe minus, iar ca atare nu vor primi nimic în afară de foaia cu socotelile.

Planul cu cartela s-a năruit rapid a doua zi dimineată. Unii dintre de la FAU au montat rapid la loc biroul în aer liber, în timp ce restul au mers la barăci să stea de vorbă cu oamenii, găsind din nou tensiune și neliniște. Administratorii veniseră și le luaseră cartelele, *chip*-urile. Le promisese că vor reveni ziua următoare, miercuri, ca să mai împartă bani unora dintre muncitori. Mai multe persoane plecaseră deja, fie în țară, fie la alte ferme din jur de la care primiseră oferte sau unde fuseseră chemate de cunoscuți cu care lucraseră sezonier și în trecut. Câțiva erau pur și simplu prea obosiți și nu puteau să mai protesteze, așa că au rămas la barăci.

Cei și cele care au decis să protesteze în continuare au pornit, pe jos, până la stația de tramvai, aproape de centrul orașelului, unde s-au îngrămădit în cele câteva tramvaie care i-au dus până în Bonn. Pe drum li s-au alăturat localnici, mai întâi din Bornheim, mai apoi din Bonn, care auziseră de protestul muncitorilor și doreau să îi ajute. Ajunși în Bonn, au pornit, la pas, prin oraș, pe lângă centru și, într-un final au oprit la consulatul de pe strada Legionsweg și au început să strige eternul „Hoții, hoții!” Preț de jumătate de oră angajații consulatului au pretins că protestatarii nu există, pentru ca mai apoi să iasă și să stea de vorbă cu ei, să mimeze îngrijorare, milă și să le promită că vor face tot ce le stă în putință pentru a-i ajuta.

Între timp, în Bornheim, treaba continua la biroul în aer liber, cu dosarele verificate pentru a calcula neregulile. Pe la prânz, unul dintre muncitorii români a venit cu una dintre foile, tipărite alb-negru care circulau prin barăci. Nu știa de unde apăruseră sau cine le împărțise inițial muncitorilor. Într-o română de Google Translate, cu un chenar format din căpșuni zâmbitoare, erau invitați să culeagă căpșuni pe o altă fermă, la vreo 50 km distanță. Locurile erau limitate. „Sunt tot ăștia, las' că știu eu” zicea cineva cu neîncredere. De pe bordură, colegul său era ceva mai încrezător, „Și ce dacă? Să mă plătească și muncesc. Eu mă duc mâine, da' le arăt aici, la FAU, contractul înainte să-l semnez”. Mai pe seară au revenit și cei de la protest. „Ne-au zis de la ambasadă că au să vină mâine aici să vadă și ei care e treaba”, „au spus că ne ajută să ne găsim de lucru sau măcar să ne întoarcem în țară”.

Greviștii noștri, greviștii lor: presa ca o glumă proastă

Indiferent în ce direcție se îndreaptă, povestea de la Bornheim e departe de a se fi încheiat. Am vorbit, puțin, la început, despre atitudinea presei care încearcă să își păstreze arogant aura de obiectivitate, dar a cărei credibilitate se surpă puțin câte puțin în fiecare clipă. Merită discutat, în trecere, felul în care presa românească a tratat acest subiect.

E oarecum ironic că prima mare platformă de media care a raportat povestea a fost tocmai portavocea patronatelor și principalul organ de propagandă neoliberală, Digi24. Ca atare, o frază precum „**FAU Bonn**, vrea să-și exprime solidaritatea față de românii care au venit în Germania să culeagă căpșunile, în condițiile în care niciun neamț nu este dispus să facă această muncă, potrivit **direkteaktion.org**” poate aduce un zâmbet pe buze, măcar pentru o clipă, oricui a criticat multă vreme politica Digi.

O perlă aparte vine de la BZI, auto-proclamat cotidian de „investigații și anchete”, care vorbește despre „câțiva români care au plecat să lucreze la recoltat sparanghel și căpșuni în zona Spargel Ritter (*sic!*), un oraș german din regiunea Bornheim (*sic!*)”. Să dăm totuși și un exemplu pozitiv, unul care, probabil că nu va surprinde pe nimeni, de pe Libertatea, poate singura platformă importantă de știri din România care din punct de vedere ideologic se situează, cum s-ar spune, *slightly to the left of Genghis Khan*. În articolul său, Alexandra Voivozeanu a făcut ceva de neimaginat în presa românească, a vorbit direct cu un muncitor și cu un sindicalist.

Toate acestea fiind spuse, dublul standard pe care îl vedem pus în practică, sub ochii noștri, e strigător la cer. Majoritatea publicațiilor nu au în general niciun pic de empatie pentru acești oameni, acum nici două luni îi numeau în toate felurile pe ei și pe cei ca ei care se întorceau în țară. Acum îi admiră pentru că își cer drepturile și pentru că presa germană le dă atenție, dar cu oarecare rețineri, deoarece muncitorii care își cer drepturile și sindicatele sunt în continuare asociate cu sperietoarea comunistă. În același timp, cei 11 români din gara din Bonn, despre care am scris în treacăt mai sus, și sutele de alte cazuri care nici măcar nu ajung în presă sunt doar victime colaterale, care nu au strigat suficient de tare atunci când sistemul îi zdrobea. Presa se arată interesată de românii care își revendică drepturile în Germania, dar îi ignoră cu desăvârșire pe cei 45 de muncitori tunisieni și egipteni intrați marți, 19 mai, în greva foamei la Sibiu, după ce firma românească a încetat să-i mai plătească sau cei 50 de muncitori și muncitoare din Sri Lanka, care s-au îmbolnăvit de Covid-19 în firma unei foste ministre. Acești oameni și aceia de la Bornheim nu ar putea discuta unul cu celălalt, fiindcă nu s-ar înțelege. Cu toate acestea ar protesta împreună, deoarece au mult mai multe lucruri în comun unii cu ceilalți decât au cu diverșii patroni și angajatori. La fel, toți Ritterii și Schulte-Beckhausenii și majoritatea patronilor români vorbesc aceeași limbă, limba banilor și a profitului cu orice preț, pe care uneori o mai maschează, după caz, cu banalități naționaliste sau cu sloganuri, golite de conținut, despre valori europene.

Biblioteca Anarhistă

Ionuț Cucu
Bornheim: un dezastru previzibil, o reacție neașteptată
2019

Preluat la 13.01.2023 de la <https://pagini-libere.ro/>

ro.theanarchistlibrary.org